

L'ATENCIÓ A L'ALUMNAT AMB NECESSITATS EDUCATIVES ESPECIALS ALS CFGM DELS CENTRES ORDINARIS

Jaume Forn i Rambla

Psicopedagog de l'EAP B-27 (Montmeló)

RESUMEN

A pesar de estar atendiendo alumnado con necesidades educativas específicas desde hace varios años en los centros que imparten Ciclos Formativos de Grado Medio, el despliegamiento normativo y legislativo sobre esta etapa de la educación post-obligatoria no permite las tareas de asesoramiento y orientación que se llevan a cabo en las anteriores etapas educativas. Progresivamente se va incorporando a los CFGM un mayor número de alumnos con discapacidades diversas que no pueden recibir la atención psicopedagógica suficiente. La concienciación de algunos sectores del profesorado y la aportación a menudo improvisada de los orientadores nos ofrecen unas respuestas que, poco a poco, están resolviendo las necesidades formativas y de orientación de este numeroso grupo de alumnos mayores de 16 años

ABSTRACT

Despite being serving students with special educational needs from several years ago in centers providing Intermediate Vocational Training (CFGM), policy and legislative unfolding on this stage of post-compulsory education does not allow the provision of advice and direction carried out in previous stages of education. A greater number of students with various disabilities had been incorporated into the CFGM who can not get enough psychopedagogical attention. Containerization of some sectors and the contribution of teachers often improvised counselors offer us some answers, step by step, are meeting the needs of training and orientation of this group of students over 16 years

En les normatives vigents i, en concret, a les instruccions del present curs, hi ha marcada una indiscutible aposta cap a la inclusió de tot l'alumnat, siguin quines siguin les seves condicions i habilitats curriculars, en entorns formatius socialment normalitzadors. S'insisteix en la qualitat de cada centre com a acollidor, promoció i integració i inclusió escolar i social de tots els alumnes. En aquesta proposició, es defineix que l'atenció a la diversitat de necessitats educatives dels alumnes i l'objectiu d'assolir competències que els permetin el desenvolupament personal i escolar ha de ser un principi comú a tots els cicles i etapes educatives.

L'acció tutorial (segons l'article 15 del Decret 102/2010) comporta el seguiment individual i col·lectiu dels alumnes en els termes establerts en el projecte educatiu i en les normes d'organització i funcionament del centre amb la finalitat de contribuir al desenvolupament de llur personalitat i prestar-los l'orientació de caràcter personal i acadèmic que els ajudi a assolir la maduresa personal i la integració social.

Arribats als Cicles Formatius es destaca la importància d'incidir en els hàbits de treball i el coneixement del món laboral, així com proporcionar a l'alumne/a els recursos i l'orientació necessaris per a accedir al món laboral o per continuar el seu itinerari formatiu. Amb aquesta intenció es proposa disposar d'hores lectives per a accions tutorial de caràcter presencial a fi d'aprofundir en el desenvolupament de la professionalització dels alumnes.

L'article 91 de la Llei d'Educació estableix que entre els elements que ha de contenir el projecte educatiu del centre hi ha els procediments d'inclusió educativa, els criteris que orientin l'atenció a la diversitat i els que han d'orientar les mesures organitzatives.

No obstant, el Decret 284/2011 deixa patent que el Departament d'Ensenyament té encara pendent l'establir el marc reglamentari de les modificacions curriculars per a alumnes amb necessitats educatives específiques per tal de facilitar-los l'assoliment dels objectius propis dels ensenyaments de la formació professional inicial, establerts en l'article 3 del mateix decret.

Després de fer diverses consultes a nombrosos centres educatius ordinaris, tant públics com privats concertats, que acullen l'alumnat amb necessitats educatives especials als Cicles Formatius podem entendre que les tipologies de les discapacitats d'aquests alumnes són molt variades. No podem fer una classificació precisa dels trastorns que els afecten, encara que, majoritàriament hi ha alumnes amb TDA-H (en els seus múltiples graus de manifestació), dislèxics, alumnes amb dèficits sensorials de diferents gravetats, tan auditius com visuals, l'alumnat amb alteracions o retard greu d'aprenentatges, sempre amb un mínim de dos cicles de diferència en relació a la seva edat cronològica. També s'hi detecten diversos retards mentals (des de lleugers fins a mitjans) i els trastorns psíquics més variats, com el TLP (trastorn límit de personalitat), els esquizofrèncics o els TOC (trastorn obsessiu-compulsiu). Els alumnes amb trastorn psíquic són atesos als Centres de Salut Mental corresponents i, si es dona el cas, a l'Hospital de Dia a causa de la recurrència dels seus episodis patològics.

La presència de l'alumnat amb necessitats educatives específiques ha començat a posar-se de manifest en els darrers 3-4 anys, però bé que en algun centre ja s'havia acollit algun alumne amb aquestes característiques en èpoques anteriors.

En cap dels centres educatius ordinaris on es realitzen Cicles For-

debat psicopedagògic

matus de Grau Mitjà és prou fàcil de concretar les característiques de l'alumnat i no han pogut sistematitzar-ho adequadament amb els serveis educatius. La participació dels EAPs, ha estat irregular i bastant inespecífica. Cal destacar que, fins fa uns dos anys, hi havia molt pocs alumnes que s'incorporessin als CFGM amb dictamen, pel que tota l'atenció que rebien era deguda a la implicació voluntària del personal docent, mentre que la col·laboració de l'EAP podia ser escassa, si no ens trobàvem davant d'una demanda explícita del centre educatiu.

Cal deixar per a una altra valoració el paper i participació del CREDA (pels alumnes sords) i la de l'EAP de Deficients Visuals, que han pogut oferir el seu seguiment i assessorament de maneres diferenciades.

Tot i que la demanda de Cicles Formatius pot ser variada, es poden observar algunes tendències entre la tipologia de l'alumnat i els CF que escullen. Els alumnes sords solen triar amb més freqüència els CF d'electricitat i mecànica. Els de TDA-H s'inclinen més cap a l'electrònica. En els últims temps ha augmentat l'interès per la realització de CF relacionats amb la cuina o l'hoteleria, tan per a nois com per a noies. D'una manera més lligada al sexe femení, els cicles relacionats amb la perruqueria i l'estètica són triats majoritàriament per les noies. Entre les discapacitats hi ha una major tendència en aquesta línia. Alguns alumnes dislèxics han aconseguit molt bones adaptacions en diferents gèneres formatius, que també són extrapolables al Batxillerat.

No ha estat fins fa uns 3 anys que han anat iniciant l'experiència d'integrar alumnat amb aquestes característiques, amb els primers dictàmens que es van elaborar pels EAPs.

S'ha vist, en aquest sentit, que el document psicopedagògic com a tal no és prou descriptiu dels factors educatius que cal posar a la seva disposició i s'ha anat comprovant que l'element decisor més important encara és el tipus de família a la que pertany l'alumne.

No s'ha concretat amb prou determini la intervenció dels EAPs en relació amb els alumnes amb dictamen, sinó és a través del seguiment general que es podria fer com amb el sector dels alumnes ja atesos en etapes anteriors.

El problema principal comença en els documents que s'adjunten en la matriculació de l'alumnat amb necessitats educatives especials als CF. Hi ha nombroses famílies que no al·leguen cap discapacitat, o bé que no informen al seu centre de procedència de les seves intencions quant a la matriculació. Per altra banda, s'han vist alguns alumnes d'USEE que se'ls ha acreditat l'ESO amb el corresponent Graduat, simplement perquè havien superat els objectius marcats en el seu Pla Individualitzat. En conseqüència, estant en possessió del títol de l'Educació Secundària Obligatoria, enlloc se'ls reclama cap informació complementària i, molt menys, un dictamen d'escolarització. En aquest sentit estem parlant d'alumnat que pot tenir un nivell competencial del Cicle Inicial d'Educació Primària o bé pot no assolir els més mínims requisits de la lecto-escritura. Tota la feina, per tant, recau sobre el personal docent que els acull ja que, sense la informació precisa del seu nivell curricular, se n'espera un rendiment que mai no han aconseguit donar: no se'ls pot presentar cap explicació escrita, no poden interpretar cap informació d'instruccions i tampoc no poden seguir cap classe al mateix nivell que la resta de companys.

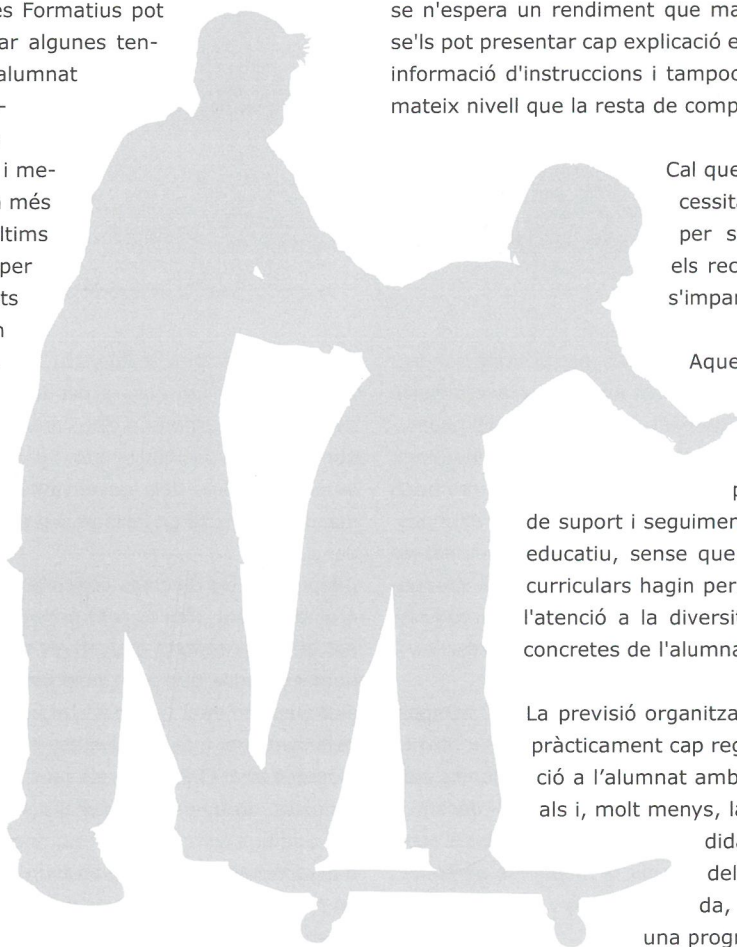
Cal que ens preguntem si aquestes necessitats detectades o descobertes per sorpresa són compatibles amb els recursos educatius de l'institut on s'imparteix el CF.

Aquest extrem torna a confirmar que només la bona predisposició del personal docent

possibilita la dedicació d'hores de suport i seguiment individualitzat dins del centre educatiu, sense que les previsions organitzatives i curriculars hagin permès la destinació d'un temps a l'atenció a la diversitat ajustades a les necessitats concretes de l'alumnat.

La previsió organitzativa dels centres no contempla pràcticament cap regulació dels horaris per a l'atenció a l'alumnat amb necessitats educatives especials i, molt menys, la dedicació de temps lectiu a la didàctica d'elements instrumentals del currículum que, per altra banda, són fonamentals per a garantir una progressió equilibrada de les seves habilitats formatives.

En aquest sentit, dins dels CFGM s'hi reconeix, igualment, que hi poden haver algunes incompatibilitats entre l'alumnat, les seves patologies i el tipus de cicle que han escollit. Per exemple, els alumnes amb conductes de risc, trastorns adaptatius i psicòtics no poden estar en tallers on s'utilitzin eines potencialment perilloses. Per aquest motiu cal seleccionar atentament el tipus de material que han d'utilitzar. S'ha vist el cas d'un alumne amb trastorn mental greu fent un CF de Fusteria que s'ha adaptat molt bé, gràcies a les limitacions i prevencions que ha pres l'equip docent del seu centre. Els Cicles Formatius han passat a caracteritzar-se per la

qualitat acollidora dels seus docents, permetent-los utilitzar instrumental tradicional i no mecanitzat i se'ls adapta tot el contingut pràctic i teòric de la seva formació. En molts centres, en el cas dels cicles que duren 3 anys, se'ls permet allargar-los fins a 6. És una estratègia útil per a tots els centres que tenen clar que prefereixen renunciar a alguns continguts i alguns crèdits sempre que els aprenentatges de l'alumnat siguin prou funcionals. També podem percebre que es dóna la circumstància que moltes famílies influeixen massa i els alumnes es troben en la tessitura de no poder escollir. Hi ha idealitzacions sobre certs oficis que poden ser més distingides per les famílies i això acaba provocant molt malestar i sentiment de frustració. La preferència que facin activitats d'informàtica abans que cuina o mecànica acaba condicionant massa als alumnes.

Si bé la competència curricular i el potencial formatiu d'aquest alumnat ja venen certificats amb el dictamen de l'EAP de la zona, hi podem trobar nombrosos alumnes que, sense tenir aquesta qualificació oficial, requereixen l'establiment d'estratègies educatives i procedimentals específiques, amb la conseqüent adaptació dels seus continguts curriculars.

Aquest fet comporta un seriós treball d'acord col·lectiu en els claustres i els equips docents que no sempre ha estat entès amb la mateixa precisió.

Entre el professorat, en el que hi ha de tota mena, la sensibilitat ha anat en augment amb el temps. S'està fent un progressiu treball de fons en la mentalització del personal, encara que queda un sector de professionals una mica resistent a l'acceptació de la diversitat. La seva formació prèvia i la seva experiència com a treballadors de l'ensenyament poden ser algunes de les barreres que més impedeixen l'accés als principis de la inclusió.

L'alumnat amb retard mental hi té espai al centres que imparteixen Cicles Formatius, igual que el tenen els de les altes capacitats, amb els que s'ha procedit a fer experiències d'enriquiment curricular que han estimulat la motivació dels alumnes i ha permès adoptar formes flexibles d'organització.

En conjunt, les adaptacions organitzatives i curriculars acaben rebent la seva atenció a través d'estratègies metodològiques en que, bàsicament, hi ha un alentiment del ritme d'aprenentatges i un seguiment més escrupolós de l'evolució que aquest alumnat pot anar experimentant.

La metodologia específica als CF no permet més adequacions que un seguiment individualitzat de cada alumne/a i, en conseqüència, acaba donant resposta d'una manera improvisada a unes necessitats que, malauradament, no solen fer-se patents fins que l'alumne ja està matriculat i ha començat d'una manera ordinària el seu curs.

Malgrat aquestes consideracions, els EAPs hem estat treballant d'una manera preventiva la localització tot l'alumnat que acaba l'Educació Secundària Obligatoria i hem participat en l'orientació d'un bon gruix dels alumnes que es volen incorporar als Cicles For-

matius, fent valer la seva condició d'alumnat amb necessitats educatives especials. Aquesta tasca, sempre realitzada amb els Departaments d'Orientació o d'Atenció a la Diversitat, en el cas que els instituts els tinguin més o menys organitzats, comporta un seriós treball d'aproximació als aspectes personals de l'alumne, les qüestions motivacionals i de competència curricular, al mateix temps que establint un seriós contacte amb les famílies respectives per tal de copsar el grau de suport i compromís que hi pot haver en aquest entorn de cara a l'inici d'aquesta nova etapa educativa.

En la major part d'instituts i institucions privades s'està generant un progressiu ambient de confiança i d'aclariment de les expectatives dels alumnes. L'acció tutorial va fent progressos per a cuidar la dedicació envers els alumnes i la tasca dels professionals hi està tenint un paper fonamental.

En l'història de moltes promocions hi hem pogut identificar molts alumnes amb la sensació de fracàs a l'ESO i no ha estat fins a l'etapa post-obligatòria dels Cicles Formatius de Grau Mitjà que no han descobert què pot estar més al seu abast.

Amb tot, hi ha encara espais que no estan prou garantits i que convé treballar-los com a col·lectiu d'assessors. S'estan detectant algunes dificultats per a fer el seguiment de l'alumnat un cop s'incorpora al món laboral.

S'està tenint molta cura de l'acollida i de l'estada de l'alumnat amb discapacitats, però encara no s'han trobat els recursos operatius per a les orientacions i acompanyaments en la transició a la vida adulta i món laboral.

Molta feina, doncs, encara per fer. Només cal que incloquem dins del nostre entorn professional com a assessors la tasca de seguiment i orientació en els cicles formatius, suposant ja tenim la convenció en el nostre ideari. Posem-hi les nostres agendes i la nostra voluntat, perquè de pressupostos i de marc reglamentari sembla que no serà gaire fàcil que n'hi hagi a la nostra disposició.